

MAJA
BOŠKOVIĆ-STULLI

Uz
»Legende
istorinske«
Nikole
Sikirice

Nikola Sikirica, autor ovog opisa Cetinske krajine sačinjenog iz njezinih povijesnih predaja, uskoro će biti osamdesetgodišnjak (rođen je 1901). Seljak samouk bez ikakve škole, proživio je svoj vijek u rodnom selu Jabuci; svoje sedmero djece, među njima i kipara Stipu Sikiricu, školovao je na srednjim školama i fakultetima. Javno se višestranog ogledao: kao pučki pisac a ujedno i kao usmeni kazivač; kao kulturni, društveni i politički aktivist i kao sudionik narodnooslobodilačke borbe.

Njegovo se ime ne susreće sada po prvi put u godišnjaku »Narodna umjetnost«. Tematski svezak br. 5/6 (god. 1967/68), s radovima okupljenim oko okvirnog naslova **Studije i građa o Sinjskoj krajini**, sadrži nekoliko usmenih pjesama, pripovijedaka, opisa plesova i običaja prema kazivanju Nikole Sikirice (pjesme br. 15—19, 24 i 25 te pjesme iz NOB-a br. 19 i 22; pripovijetke i

predaje br. 40, 41, 48, 55 i 56). U istom je svesku i njegova slika u narodnoj nošnji sa Smotre folkloru u Zagrebu 1967, a spomenut je i članak o Nikoli Sikirici objavljen u sinjskim novinama »Alkar« (u jubilarnom izdanju 1965).

U rukopisnoj kronologiji svoga života, pisanoj potkraj godine 1977, navodi Sikirica, uz ostalo, kako je do drugog svjetskog rata bio aktivan u Hrvatskoj seljačkoj stranci i organizaciji Seljačka sloga, da bi se zatim već u travnju 1941. uključio u ilegalnu djelatnost NOP-a. Obavljao je mnoge i raznolike javne funkcije. Godine 1943. izabran je za člana ZAVNOH-a, a istodobno i za tajnika kotarskoga narodnooslobodilačkog odbora za sinjsko područje. Iduće godine postao je predsjednikom Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za srednju Dalmaciju, a nakon rata 1946. predsjednik je kotarskog narodnog odbora u Sinju. Dvaput je biran za zastupnika u Saboru. Bio je i predsjednik Alkarskog društva, komisije za agrarnu reformu, pčelarske zadruge u kotaru Sinj te predsjednik seljačke radne zadruge u Jabuci. Primio je mnoga odlikovanja.

Sikirica opisuje kako je na Smotri Seljačke sloge u Zagrebu 1947, gdje je predvodio sinjsku grupu, upoznao druga Tita i pričao mu o nevoljama zbog vodoplovnosti Sinjskog polja. Drug Tito je nato rekao: »'Evo od ovog trena je i Sinjsko polje u petogodišnjem planu'. I to je zaista i bilo«.

O svome prosvjetnom radu navodi Sikirica kako je putem ogranka Seljačke sloge rasturao po selima oko Sinja **Abecedarke** i tako pridonosio opismenjavanju naroda. Organizirao je zdravstvene i poljoprivredne tečajeve a i smotre seljačke kulture.

U časopisu »Seljačka sloga« objavljivao je prije rata pjesme i članke (npr. opis narodnih običaja u okolici Sinja). U sarajevskom »Napretku« objavljen je njegov članak o ženama. U vrijeme narodnooslobodilačke borbe pisao je »članke i pjesmice o mobilizaciji, slobodi, kao i razne parole za pomaganje NOP«. U prvom broju »Slobodne Dalmacije« objavio je pjesmu o slobodi. Objavio je i nekoliko zbirki svojih pjesama pisanih pučkim deseteračkim rimovanim stihom, svaku u nakladi od više tisuća primjeraka: **Ratne pjesme, Pjesme borbe i obnove, Nove narodne pjesme**. U **Zborniku seljaka pisaca i slikara** publiciran je njegov igrokaz **Vražja mriža** a zatim i igrokaz **Može baba Joka**.

Na kraju svoga sažetog životopisa kaže Sikirica: »Ja i dalje radim, koliko mi moje zdravstveno stanje dopušta, na prikupljanju narodnih legendi iz ovog kraja«.

Uredništvo »Narodne umjetnosti« primilo je i sačuvalo u rukopisu, osim predaja koje se ovdje objavljuju, još neke Sikiričine priloge. Tu je zbirka epskih pjesama, narodnih i Kačićevih, o kojima je Sikirica rekao u razgovoru da ih je dijelom slušao a dijelom ih je prepisao iz raznih izdanja — kad bi mu se neka pjesma sviđela a knjigu je morao vratiti, ali da su i te prepisane pjesme zapravo donekle njegove jer je on prepisujući ih ispravljao i mijenjao sve ono što mu se nije sviđalo i što bi, po njegovu mišljenju, trebalo drugačije reći. Tu je i Sikiričina deseteračka pjesma **O malomu Trinaestku**, zapravo njegov prepjev poznate prozne bajke. Slijedi prozna pripovijetka **Meho u raj**,

zatim također prozno napisana **Bajka o legendarnome najvećem junaku dva-desetoga stoljeća, kojega slavi čitavi svijet** — dakako o drugu Titu. Na kraju je opsežna deseteračka **Povijest Hrvata u stihovima**. Priloženi su i već spomenuti **Kratki biografski podaci Nikole Sikirice pok. Jure iz Jabuke, općina Sinj**. (Naknadno, u toku tiskanja ovog priloga, Sikirica je predao i svoj opsežan životopis na 53 gusto tipkane strane. Čuva se, s ostalom građom, među rukopisima Zavoda za istraživanje folklor.)

* * *

Predaje koje se ovdje donose (Sikirica ih zove legendama) tipične su za usmenu tradiciju naših dinarskih krajeva, posebno cetinskog područja; u njima se očituje trajni interes usmene predaje za povijesnu prošlost i za najmarkantnije dijelove prošlosti, obilježene borbom s Turcima. Takvo zanimanje za prošlost zapazio je u svojih najbližih sunarodnjaka iz okolice Sinja znameniti Sinjanin Ivan Lovrić već u 18. stoljeću i opisao kako »Morlaci« žimi oko ognjišta pripovijedaju prljave priče, »ali ne zaboravljaju ni istinite, koje se tiču povijesti našega naroda. Priče, koje sinovi primaju od otaca, predaju se dalje unucima i tako redom, tako da se po predaji čuvaju uspomene na sva davna i znamenita djela, koje se mijenjaju prema sklonosti onoga tko priča«.¹

Nikola Sikirica jedan je među posljednjim prenosiocima takvih usmenih predaja o povijesti svoga zavičaja. On ih je, kako ćemo vidjeti, kazivao i usmeno, a ovdje je pokušao te predaje sam zapisati i međusobno ih povezati oblikujući svojevrstan prikaz zavičajne topografije, viđene kroz mjesne predaje. Naglasio je u razgovoru da ovo nisu priče, nego je to istinita povijest.

Što je u ovim predajama Nikola Sikirica čuo od starijih a što je eventualno sam dopunio, teško je precizno odrediti. Pouzdano je da ove predaje u osnovi pripadaju usmenoj tradiciji. Moglo bi se pretpostaviti da su neka povezivanja s junacima epskih pjesama a i naglašene etičke poante (npr. o izdajici kome bude uskraćena nagrada) možda Sikirićini dodaci. Vidljivi su i tragovi popularne lektire o hrvatskoj povijesti (spominjanje rimske vladavine, Napoleona, kralja Tomislava).

Predaje o neobičnoj gradnji i zatrpavanju bunara, zapravo izvora žive vode u tim vodom oskudnim kraškim krajevima, predaje o hajdudima, o svatovskim grobljima, o Turcima koji su i nakon prestanka turske vlasti pojedinačno ostali živjeti u tom kraju, ali su gotovo svi, prema pričanju, bili neslavno, iz potaje ubijeni — poznate su nam iz mnogih zapisa usmenoga kazivanja. Usporedbe s povijesnim dokumentima mogle bi pokazati ima li u pojedinim primjerima faktografske istine, ali i bez provjeravanja takvih podataka bitna i dublja istina o domaćoj povijesti proteklih stoljeća evidentna je iz ovih predaja. Ona izbija iz njih usprkos fabularnom kićenju, zaboravljanju, mijenjanju i stapanju pojedinih događaja, usprkos uklapanju tih kazivanja u općenitije tradicijske modele.

Radi usporedbe s predajama što ih ovdje donosi Sikirica navest ćemo nekoliko drugih srodnih predaja zapisanih u Sinjskoj odnosno Cetinskoj krajini.

¹ Ivan Lovrić, *Bilješke o Putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa i Život Stanislava Soćivice*, Preveo Mihovil Kombol, Zagreb, 1948., str. 81.

Uz »Legende istorinske« Nikole Sikirice

U već spomenutom svesku »Narodne umjetnosti«² naći će se predaje (s varijantama u napomeni) o postanku imena Mojanka prema pogibiji Ankinih svatova i o hajducima koji ondje sačekuju putnike (br. 48 i 49); o tri Turčina što su ostali živjeti u svojim kućama nakon odlaska Turaka iz tih krajeva i bili zatim redom svi ubijeni (br. 50), o svatovskim grobljima (br. 52 i 53), o zatrpanim izvorima (br. 55 i kraći navodi na str. 327), o kralju pokopanom zajedno s njegovim blagom (br. 59).

Stjepan Grčić objavljuje također nekoliko predaja, prema kazivanju gu-slara Bože Domnjaka, koje su srodne Sikiričinima: o popu Čulinu koji je ubio Turčina, a njegova je udovica zatim odselila u Bosnu (br. 9); o dizdaru na Konjskom, koga ubije njegov sluga, a plemić Trtalja dobije mjesto sluge dizdarevo imanje (br. 10); o postanku imena Mojanka na mjestu pogibije svatova (br. 11); o izvorima vode i o tome kako su Vižigoti začepili izvor ispunivši ga s devet bivoljih koža (br. 15).³

Sikirica je, kako rekosmo, i sam kazivao neke od predaja što ih je poslije uključio u svoje pisane »legende istorinske«. Među primjerima što smo ih netom naveli iz »Narodne umjetnosti« potječu od Nikole Sikirice tekstovi br. 48 i 55, o Mojanci i o zatrpanim izvorima.

U rukopisnoj se zbirci čuva tekst transkribiran prema magnetofonskoj snimci,⁴ gdje Sikirica kazuje predaju koju je i ovdje ispričao: o udovici osumnjičenoj da je vještica, koja pobjegne s djetetom u Bosnu da bi se spasila.

U pisanoj je Sikiričinu tekstu stil te predaje bliži izvještaju iz kakve kronike, on upućuje na vjerodostojnost događaja, precizno se navode imena protagonistâ: Pave Čabo i njegov otac, Vareninina udovica, Grubišić ispod Voštana, Pavina sestra.

Naprotiv, u usmenom je kazivanju ta zгода prilagođena stilu pripovijetke. Bez ikakvih osobnih imena, zaokružena je svojim početkom i svojim krajem (uz tipičan pripovjedački uvod: »Bija je jedan čovik . . .«). Pripovijedanje je živo i sugestivno, protkano je dijalozima, naslućuje se da je bilo upućeno izravnim slušateljima. Evo, napokon, tog teksta:

»Bija je jedan čovik ovde u Jabuci, u dnu sela, znaš, a on je bija arambaša, glavar, kako se još veli, i on je imao sina i na Novu godinu pane sinu kap i on ti mrtav zakašlje.

A bila je u vrh sela amo gori udovica, koja je ostala nedavno udovica i imala je jedinoga sina od godinu dana. I on onamo, kako je bio običaj da je udovica ona zle naravi, da je vištica i da zlo nanosi narodu, odma je on posumnja da je ona njemu ustrilila sina. On onda pošalje neke svoje bandure, koje je ima pri ruci za se, pošaje ji da je uitu i da je ubiju. A ona je za to začula i sakrije se u koš više vatre (di su koševi što su sipali u nji žito) i tude se ona skloni. Obratno je, obratno sam reka — on je uzeo sikiru i trka je da

² Maja Bošković-Stulli, *Narodne pripovijetke i predaje Sinjske krajine*, »Narodna umjetnost« 5/6 (Studije i građa o Sinjskoj krajini), Zagreb 1968., str. 303—432.

³ Stjepan Grčić, *Sinjske narodne pjesme i pričanja*, Split 1920., str. 195—203.

⁴ Maja Bošković-Stulli, *Folklorna građa Sinjske krajine*, rkp. Instituta za narodnu umjetnost (Zavoda za istraživanje folklorâ) br. 751, tekst br. 9.

će je rasić. A ona se sakrila, a on vrati se kući, pa kad je nije mogao naći, naredi bandurima da je pošto-zašto nađu i ubiju. A oni su ti došli tamo i našli su je u košu, izvukli je i rekli jon:

— Uzmi sina i biži ća. On će te smaknuti, tebi nema života ovdje. Biž ća!

I ona uzme sina i otole ode u Bosnu sa nejakim sinom od godine dana, i u Bosni se snašla i tako da njezin potomak i danas osta u Bosni.

I oni se vratu k njemu, on pita:

— Šta, jeste li ju ubili?

Kaže:

— Nismo je ubili jer — kaže — našli smo je tako i tako.

— Pa da šta ste učinili? — kaže.

— Rekli smo jon da vidimo kako leti, znaš, neka nam pokaže, i ona kada poleti priko kuće, i uzela sina u naručak i poleti priko kuće, odletj ajd ća uzbrdo, više je čuli ni vidili nismo.

Tako ti je svršila sudbina, tako da je ona u Bosni. Sin njezin čak dolazio ovde kad su bili dernjaci ovi, pazar glavni, pazar u Trilju, i svraća se to svojoj rodbini. I to bi tolko bilo ono š njom«.

* * *

Na kraju informiramo o načinu objavljivanja Sikiričina rukopisa. Nikola Sikirica sam je natipkao svoj tekst strojem. Ispravili smo samo ono najnužnije, kad je to bilo potrebno radi čitkosti teksta: interpunkciju, navodnike, velika i mala slova, razdvajanje riječi, početke novih rečenica i novih alineja, neke očigledne omaške nastale pri tipkanju. Sve ostalo objavljuje se onako kako je autor napisao. Držimo da je trebalo sačuvati autentičnost i spontanost Sikiričina pisanja — dijalektizme, miješanje dijalekta s književnim jezikom, mjestimičan utjecaj knjiških i tekućih političkih izraza, rečenice u kojima se slobodno prepleće upravni i neupravni govor, sve ono što čini originalnu osebnost ovih zapisa.

Maja Bošković-Stulli

ZU DEN »HISTORISCHEN SAGEN« VON NIKOLA SIKIRICA

Zusammenfassung

Der vorliegende Text stellt den Kommentar zum vorhergehenden Beitrag in derselben Nummer der Zeitschrift dar. Der Kommentar liefert Informationen über Leben und Werk Nikola Sikiricas, des volkstümlichen Schriftstellers aus der Nähe von Sinj in Dalmatien, der, ohne jemals die Schule besucht zu haben, als Autodidakt Lesen und Schreiben lernte und im Laufe seines Lebens Anerkennung für sein Wirken fand.

Darauf folgen Analysen der in Sikiricas Beitrag enthaltenen Sagen, in denen der Erzähler und der Sammler zu einer einzigen Person verschmelzen. Betont wird das historische Element in diesen Sagen, das auch durch die Ausschmückung der Fabel hindurchschlägt. Nahe Varianten von Sagen anderer Sammlungen werden angeführt. Sikiricas Stil wird behandelt, und in diesem Zusammenhang wird ein Vergleich angestellt zwischen einer Sage Sikiricas, die in diesem Beitrag in der von ihm gegebenen schriftlichen Form erscheint, und derselben Sage, die er vor etlichen Jahren mündlich erzählte.

(Deutsche Übersetzung: Charlotte Ivir)